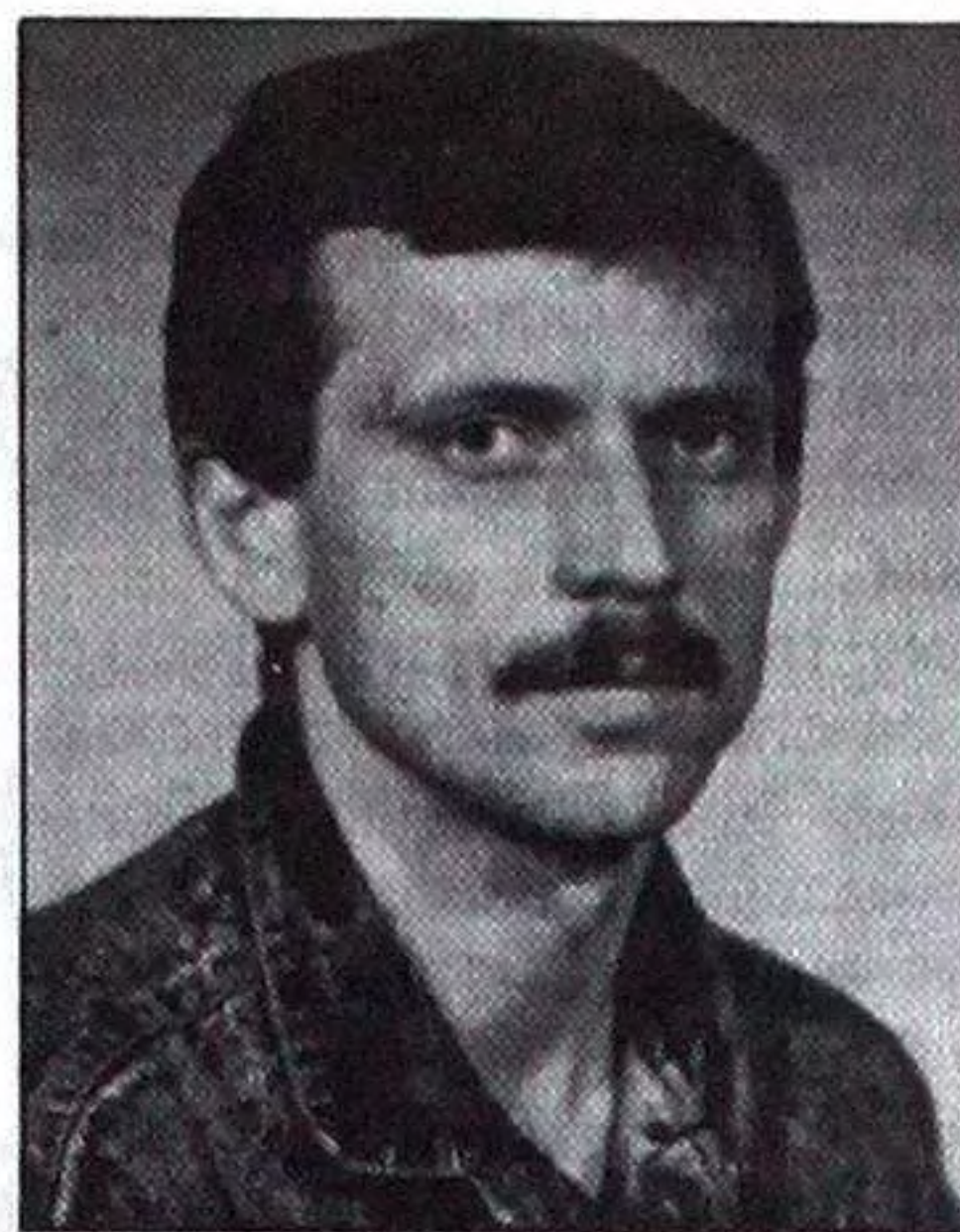

У розряді короткометражних дебютів українських картин, як уже відзначалося, не було. Одна з найкращих стрічок цього розділу "Кулачні бої - справа любовна" належала Марині Казніній (Росія), колишній випускниці Київського театрального інституту. Поїхавши до Єкатеринбурга, Марина отримала можливість зняти перший фільм. До речі, як показав фестиваль, кіно Росії у своєму розвитку почало відходити від центру і цікаві поцеси відбуваються на периферії.

Саме на такі процеси і звернуло увагу Міжнародне журі фестивалю на чолі з Юрієм Ілленком, віддаючи Гран-прі стрічці "Сабс" Гліба Телешова з Владивостока. Ця повнометражна картина, зроблена непрофесійним кінорежисером за твором Джека Керуака, одного з кумирів американської молоді 60-х, зовсім не викликала захоплення публіки. Мирон Черненко, один із членів журі, пояснюючи це рішення, разом з тим, намагаючись точно визначити творче обличчя саме цього фестивалю, сказав:

- Це не найкращий фільм. Але це єдиний фільм на фестивалі ніби завтрашній. Адже існують ще такі позаестетичні категорії, як творче безрозсудство. У Владивостоку, де немає ніяких уявлень про кінематографічні традиції, людина зуміла зробити картину, використовуючи одночасно і кліповий кінематограф, і анімацію, і американський жанр роуд-муві. І все разом це виявляється чимось гармонійним. В тому, щоб зробити таке кіно, не знаючи правил, є якесь кінематографічне варварство, яке здалося значно цікавішим, ніж, наприклад, абсолютно пригладжений німецький фільм "Пісні Марії".

Ну що ж, важко сьогодні сперечатися про завтрашній день. Хоча дирекція "Молодості" вже думає про наступний фестиваль. Вступ до FIAPF дає надію на те, що будуть налагоджуватися зв'язки з великими кінематографістами, з'являться їхні продюсери, і це дасть фестивалю той рух і напрям, що так необхідний українському кіномистецтву. Драматичне становище, в якому опинилося українське кіно, зобов'язує перетворити фестиваль з місця дружніх зустрічей в місце зустрічей робочих.

Юрій
ЗАЗИМКО

Діти німого Бога...

(документальне кіно на фестивалі)

Ось чоловік, що навпроти білої стіни годинами крокує по колу... Щоб не знятися, не здичавіти в кам'яному мішку московської в'язниці, офіцер наполеонівської армії Жан-Віктор Понселе відновлює в пам'яті знання з геометрії, отримані ним на лекціях знаменитого Карно...

Той офіцер врятується й повернеться додому. 1822 року він опублікує трактат "Проекційні властивості геометричних фігур". І саме звідти, з самоти і приреченості, з ідеї й бажання бачити на прямокутній площині уявні відображення фігур і предметів, бере свій початок одне з найбільших чудес нашого століття: сінема, - удосконалена кінематографічна проекція.

На першому сеансі рухомих світлин 28 грудня 1895 року в паризькому кафе "Гранд" були присутні (за кількістю проданих квитків) тридцять три споглядальники того дива. Тепер неможливо підрахувати, скільки людей з того часу мали змогу бодай ненадовго сховатися від власної безпритульності в теплій темряві глядацького кінозалу, який ставав місцем народження наших мрій і фантазій. Не випадково, що цьогорічний міжнародний кінофестиваль студентських та дебютних фільмів "Молодість" відкривався показом тієї столітньої молоді люм'єрівської

стрічки. Звільнені з-під влади згубного часу, на екрані рухаються чоловіки і жінки, яких давно вже немає на цьому світі; прибувають на свій професійний конгрес фотомайстри; подружжя за обіднім столом годує дитину; з дощаного пірса прямо в морські хвилі один за одним стрибають діти... Ніхто з тих людей ще не знає про завалені трупами поля під Верденом і Марною. Ми теж воліли б про те не знати... Але кіно дає ілюзію не тільки короткого щастя. За допомогою візійних перетворень, екранного співпереживання ми переходимо на зовсім інший рівень буття - у сферу універсального часу, нерозколотого на минуле, сучасне, майбутнє, - у світ, звільнений від історії як ідеологічної фікції, дістаємо змогу повернутися додому - в простір уяви, фантазії, дитячих мрій...

Саме під цим кутом зору спробуємо поглянути на українське документальне кіно в межах конкурсної програми фестивалю "Молодість". Спершу - про дві роботи різних режисерів: "Тисьмениця" Нелі Пасічник та "Дай Боже" Жана Бойка. Ці стрічки за вибором візуального хронотопу - сучасні буттєві й побутові реалії провінційного галицького містечка - дуже схожі поміж собою. Але на цьому, на об-

Кадр із фільму "Тисьмениця". Режисер Неля Пасічник. Учбова студія КДІТМ. 1995.

раній темі, вся подібність закінчується, і стають очевидними досить несподівані речі...

Колись, ще в дитинстві, мені подобалося розглядати кольорові географічні мапи невідомих земель. Ось і тут, на початку фільму, камера з якимось напівдитячим здивуванням вдивляється в зеленаві кольори старого (ще довоєнного) атласу й зупиняється на літерах латинки, з яких складається слово "Тисьмениця" - назва міста і фільму... Етимологічно вона походить від словесно-ритуального завершення вдалої торговельної операції - "Ти мені ніц" - ти нічого мені не винен... А я тобі... Тепер ми вільні одне від одного... Але не від самих себе... Саме цей рівень екзистенційної свободи й залежності від місця і часу, в яких випало жити, авторську приреченість щодо вибраних і приручених персонажів, намагається досягнути в своєму фільмі режисер Неля Пасічник.

... Навпроти тьмяного дзеркала сидить старий чоловік. Він пильно й ніби з подивом розглядає власне обличчя, голову в обрамленні сивого німбу... Це - місцевий годинниковий майстер. Він щойно розповідав (і показував) чим іще можна зарадити поламаним дзигарям, як вернути їм хід... А за спиною у нього - їхній власник, такий же сивий чоловік з ножицями в руках, колишній професійний перукар. Двоє майстрів, двоє однолітків без поспіху ведуть свій діалог - понад усіма словами, за допомогою рухів збереженого вміння... Цей мотив: старий майстер серед нового, конвейєрного, уніфікованого світу звучить і в епізодах з кушнірем, який демонструє перед камерою останні таїни свого ремесла, витіснені на периферію буття технологічною епохою. Бо ж саме в Тисьмениці розташована одна з найбільших хутових фабрик в Україні. І взагалі, про сучасний обласний Івано-Франківськ колись говорили: це той Станіслав, що біля Тисьмениці... Режисер намагається охопити й пізнати не тільки видиму реальність щоденних метаморфоз цього містечка, буденний і святковий чин його мешканців, але й приховану потойбічність, що несподівано (а часто-густо й не дуже доречно) проступає крізь звичний плин обраного кіносюжету. Невідомо звідки й незрозуміло для чого з'являється загадковий чоловік у мундирі наполеонівського офіцера; з цим монтується не менш незбагненна для глядача поява монаха-манекена з Манявського монастиря... Можливо, все - тільки сон, який бачать двоє дітей у ліжку - хлопчик і дівчинка? Чи це лише спроба сублімувати власні комплекси, докопатися до суті яких під силу хіба що психоаналітику? Може й так, а може й ні. Але подібна сюрреальна калейдоскопічність діє тут у зворотному напрямку: не оживлює, не звільняє, а витворює якийсь некропростір: з епізоду в епізод веде свої, нікому не цікаві, службові переговори директор хутової фабрики; немов зачаровані, літні жінки чинять і чинять спіральні лабіринти ковбас - і роблять це так довго і так нудно, що у животі моєму починають бурчати незадоволені

власні кишки... Й стає справді жаль, що мультикультуральний контекст самої Тисьмениці (її приналежність до Австро-Угорської імперії) так і залишається десь поза фільмом...

На цьому тлі вигідно вирізняється своєю лаконічністю, виправданістю кожного кадру фільм "Дай Боже" Жана Бойка (стрічка майже вдвічі коротша за 60-хвилинну "Тисьменицю"). Це історія повернення додому й розповідь про неможливість туди повернутися. Загальний абрис її окреслюється короткою анотацією з фестивального каталогу: "Іван мешкає у Франції, але за походженням він з України, зі Східної Галичини, де й досі живе вся його родина. В тих місцях народився б і він, якби історія склалася інакше. Після знищення Берлінського муру, коли політична ситуація змінюється, Іван вирішує здійснити подорож до рідного краю, до селища Нємирова, загубленого між військовим полігоном і потворним сірчанним виробництвом."

Спрощеність анотації тут справді має своє віддзеркалення на екрані. У фільмі немає позірно авангардових, формальних екзерсисів. Він не намагається "вкрутити" у мізки глядача своє, лиш йому приналежне бачення. Але кожна мить цієї стрічки наповнена такою любов'ю до невігданих персонажів, таким ненадочучливим співпереживанням їхніх гірких і радісних набутків, їхньої покинутості на всіх середохрестях зворохобленого світу, чого не замінити ніякими постмодерними штучками. Фільм Жана Бойка допомагає зрозуміти одну важливу річ. Людська залишеність на самих себе має (поруч з іншим) і свої переваги. До Бога - високо, до "царя" - далеко, тож мусиш сам дбати про своїх ближніх, про лад у своїй хаті. А коли посеред розбудовчих гонів зберегти ще й здоровий глузд та певну іронію до всіх закликів, гасел, та ще добру чарку до шкварки, то виявиться, що в житті нічого не змінилося - ні на краще, ні на гірше. Як і колись, треба сіяти хліб, власним потом і кров'ю замішувати біле борошно й поруч живих і мертвих сідати до святкового столу.

Можливо, ось такий погляд збоку - нечужого чужинця й дає змогу побачити все так, як є, і як має бути?

Насамкінець, варто згадати ще дві стрічки з фестивальної програми. Це: а) "Перемога над сонцем" Максима Бернадського - спроба з'ясувати місце українського мистецького авангарду в сучасному європейському просторі, виявити й зафіксувати його ментальну й онтологічну своєрідність; б) "Жити сумно, помирати смішно", режисер Микола Щавель - фільм, у якому на рівні людських межових ситуацій - поміж нічних чергувань у лікарні швидкої допомоги, поруч лікарів-реаніматологів - засвідчується стан невимовної тиші, німоти стороннього спостерігача перед незбагненністю людського життя і смерті...

Бо ж і саме кіно - система чудес, вільна від будь-яких остаточних завершень і категоричних тлумачень. Ось на цьому і зупинимось, полишаючи місце для висновків чистим...

"Маруся Чурай" Лідії Стілик

Театр "Дружба" бере участь у проведенні фестивалів - дворічного "Прем'єри сезону" (брали участь 32 театри), "Днів Чехова" у Ялті, частково - "Херсонеських ігор" у Севастополі. Динамічний і гнучкий, театр постійно пропонує щось нове, не лише в іменах і назвах, а й у типах видовища. Остання новина - цикл вистав-бенефісів "Мистецькі скарби України", який замінить творчі вечори, що проводилися раніше, переважно російських акторів (О.Єфремова, М.Козакова, О.Лебедева, М.Ульянова та інших).

Започатковує цей цикл Харківський театр імені Т.Г.Шевченка моновиставою "Маруся Чурай" за мотивами твору Ліни Костенко (режисер - заслужений діяч мистецтв України Ігор Борис, виконавиця - заслужена артистка України Лідія Стілик), яку було показано на сцені столичного театру імені І.Я.Франка. Ця вистава, здійснена експериментальною лабораторією театру "Березіль", вимагала неординарного режисерського вирішення, бо потрібно було розв'язати кілька завдань: інтерпретація ліро-епічного, а не драматичного твору, виконання однією актрисою багаторольової партитури, поєднання камерності і монументальності. Тому створення цілісної і міцної вистави стало незаперечним здобутком театру, хоча їй можна було б закинути деяку одноманітність. Гра не завжди була рівною - об'ємна і точна, коли актриса потрапляла у свій діапазон і слабша, коли цього не відбувалося. Тим не менше, вражала блискуча майстерність і глибина Лідії Стілик, яка тримала глядача у напруженні протягом усієї вистави. Особливу роль у моновиставі грають сценографія (художник Т. Медвідь) та оригінальна музика (композитор Г.Фролов) - лаконічні, наближені до класичних - самостійні чинники вистави.

Надія Мірошниченко.